

Особливості формування валентних зон напівпровідникових стекел As-Ge-Se

М. Ваків¹, Р. Головчак¹, Д. Чалий², М. Шпотюк^{1,3}, С. Убізький³

¹Науково-виробниче підприємство „Карат”,
вул. Стрийська, 202, Львів, Україна

²Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
вул. Клепарівська, 35, Львів, Україна

³Національний університет „Львівська політехніка”,
вул. Бандери, 212, Львів, Україна

Халькогенідні напівпровідникові стекла (ХНС) потрійної системи As-Ge-Se привертають до себе увагу як дослідників неупорядкованого стану речовини, так і виробників оптоелектронних приладів та сенсорів. Так, наприклад, завдяки високій прозорості в ІЧ діапазоні спектру ці ХНС широко використовуються компаніями Amorphous Materials Inc. та UMICORE IR Glasses у комерційному виробництві елементів ІЧ оптики, а саме AMTIR ($As_{0.12}Ge_{0.33}Se_{0.55}$) та GASIR ($As_{0.20}Ge_{0.22}Se_{0.58}$). З іншого боку, зонна структура цих склоподібних матеріалів вивчена недостатньо, що стримує практичне використання їх напівпровідникових властивостей в повному обсязі.

В даній роботі проведено комплексні та систематичні дослідження особливостей формування валентної зони в ХНС системи As-Ge-Se вздовж розрізу $As_xGe_xSe_{100-2x}$ методом високороздільної фотоелектронної спектроскопії (РФС), використовуючи спектрометр Scienta ESCA 300.

В РФС спектрах валентних зон досліджуваних ХНС системи $As_xGe_xSe_{100-2x}$ чітко спостерігаються рефлекси від $4p$ неподілених lp електронних пар (~ 2 eВ), $4p$ зв'язуючих станів (~ 5 eВ) та $4s$ електронів ($\sim 11-16$ eВ) атомів Se, які є найбільш інтенсивними у РФС спектрах зразків з максимальним вмістом халькогену. Збільшення концентрації Ge і As в системі $As_xGe_xSe_{100-2x}$ призводить до аналогічних модифікацій спектру валентних зон, як і у випадку збільшення концентрації Ge і As у відповідних складових подвійних системах Ge_xSe_{100-x} і As_xSe_{100-x} . Зокрема, при збільшенні x спадає інтенсивність РФС сигналу від lp електронів селену при ~ 2 eВ, мінімум в області ~ 3 eВ починає заповнюватись електронними станами, що утворюються внаслідок збільшення концентрації зв'язків Se-Ge та Se-As. Також при цьому зменшується інтенсивність смуги при ~ 5 eВ, що пояснюється зменшенням кількості Se $4p$ зв'язуючих електронних станів, які відповідають за ковалентні зв'язки Se-Se.